

Крошка С. А. Організація безбар'єрного інклюзивного середовища у закладах освіти / С. А. Крошка, Л. Т. Ткаченко // *Збірник статей за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції*. за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. С. 242 – 248.

Анотація. У статті визначено, що інклюзивне навчання передбачає створення рівних умов і доступу до навчання для всіх без винятку дітей. Частиною включення є розробка певної системи освітніх послуг, зокрема підбір та закупівля спеціальних товарів, серед яких є і корекційне обладнання, і створення безбар'єрного середовища в закладі освіти. Територія закладу освіти та ресурси місцевої громади також є цінними складовими для створення безпечного та інклюзивного середовища. Впровадження концепції інклюзивного навчання базується на принципах універсального дизайну.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, безбар'єрне середовище, універсальний дизайн, особливі потреби.*

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Світлана Крошка, Лариса Ткаченко

ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»,

Лисичанськ, Україна

kroshka68@gmail.com, tkachenkolpk@gmail.com

Починаючи з XXI ст. провідною моделлю сучасних суспільно-соціальних стосунків стосовно осіб з обмеженими можливостями, визначено інклюзію, яка ґрунтується на визнанні, а особливо на повазі, індивідуальних людських відмінностей. Основною ідеєю в інклюзивному підході є те, що не особистість має

прилаштовуватися до суспільних, соціальних, економічних відносин, а навпаки – суспільство, зокрема заклади освіти, мають створити належні умови для задоволення особливих потреб кожної особистості. Концепція інклюзії стала основоположною в сучасній моделі здобуття освіти дітьми з особливими потребами.

Сучасна освітня реформа вносить свої корективи не лише в розвиток інклюзії в українських закладах освіти, а й у сприйняття особливих людей українським суспільством. Щоправда, ставлення до інклюзії у всіх різне. Важливим здобутком впровадження інклюзивної освіти можна вважати ще й те, що завдяки державному фінансуванню обладнання інклюзивного простору, товари для дітей з особливими потребами тепер доступні в широкому асортименті [2]. Це значно полегшує життя особливим дітям і їхнім батькам і дозволяє жити повноцінним життям.

Це питання розглянуто у працях та дослідженнях таких українських вчених і науковців: А. Колупаєва, Л. Гречко, В. Засенко, З. Ленів, М. Матвеева, Т. Сак, В. Синьов, М. Швед та ін.

А. Колупаєва визначає, що інклюзивне навчання (інклюзія) – це процес створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку; інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах сучасного закладу освіти за місцем проживання дитини, де освітній процес відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом [3].

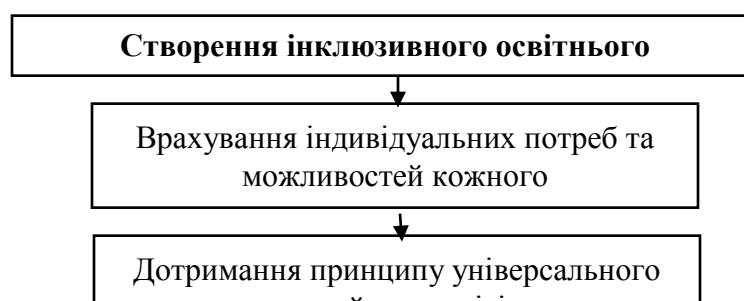
Інклюзивне навчання передбачає створення рівних умов і доступу до навчання для всіх без винятку дітей у класі. В цьому й полягає інклюзивний підхід до освіти. Частиною включення є розробка певної системи освітніх послуг, зокрема підбір та закупівля спеціальних товарів, серед яких є і корекційне обладнання, і створення безбар'єрного середовища в закладі освіти [1, 2].

Заклад освіти, у якому навчаються діти з ООП, має визнавати і враховувати різні потреби здобувачів освіти, коригувати відповідно до індивідуальних особливостей і темпу навчання дітей із вадами здоров'я навчальні плани, програми, методи та способи навчання, а також забезпечувати якісну освіту для всіх, розробляючи дидактично-методичне забезпечення й організовуючи відповідні заходи, виробляючи нові стратегії викладання, використовуючи ресурси та партнерські зв'язки громад, де проживають учні [2, с. 58–59].

Організація інклюзивного навчання вимагає наявності системи підтримки і ресурсів для вчителів та викладачів. Вони мають отримувати необхідні консультації та тренінги, що підвищують їх компетенцію в питаннях інклюзії. Заклад освіти має можливість надати будь-якому учневі не тільки можливість вільного пересування всередині освітнього простору, а й участі в рухливих іграх, що розвивають його моторику, зір інше.

Середовище має великий вплив на розвиток учнів в усіх сферах – фізичній, когнітивній, соціально-емоційній, розвитку мовлення та ін. Створюючи фізично і психологічно безпечне й стимулювальне середовище та забезпечуючи різноманітні ресурси, педагог сприяє розвитку і навчанню учнів з ООП через самостійне і групове дослідження, гру, взаємодію з іншими.

Забезпечуючи учням з ООП безпечне середовище і адаптуючи його з урахуванням конкретних освітніх потреб, педагог сприяє тому, щоб учні діяли у співпраці, брали участь у різних заняттях і завданнях, не боялися ризикувати і братися за більш складні завдання як в освітньому процесі, так і в повсякденних ситуаціях. Територія закладу освіти та ресурси місцевої громади також є цінними складовими для створення безпечного та інклюзивного середовища. Усі здобувачі освіти заслуговують на середовище, яке задовольняє їхні потреби бути здоровими, захищеними, відчувати себе комфортно (Рис. 1).

Все обладнання відповідає Концепції Нової української школи у закладах освіти згідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2017 р. №1021 та розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа на період до 2029 р.» [1].

Універсальний дизайн, який бере свій початок з архітектури та техніки, усе частіше використовують в освіті. Впровадження концепції інклюзивного навчання базується на принципах універсального дизайну.

У контексті організації освітнього середовища основні принципи універсального дизайну мають таке значення: рівноправне використання; гнучкість користування; просте та зручне використання; сприйняття інформації з урахуванням різних сенсорних можливостей; низький рівень фізичних зусиль; наявність необхідного розміру і простору.

Все спеціалізоване обладнання та інвентар для інклюзивної освіти можна поділити за певними категоріями (Рис 2).

Рисунок 2. Спеціалізоване обладнання та інвентар для інклюзивної освіти

не

Педагоги створюють середовище, яке стимулює інтерес учнів до пізнання, сприяє навчанню, допомагає співпраці й розвитку самостійності. Вони організують фізичний простір і навчальні ресурси таким чином, щоб забезпечити безпеку і ефективність, створюють і підтримують позитивний контекст для розвитку учнів, де вони відчувають себе в безпеці, захищеними і можуть отримувати задоволення від гри та навчання.

Право дитини на якісну освіту передбачає її доступність для усіх учнів, зокрема й з ООП. Перш за все, це доступність самого закладу освіти. Важливим аспектом доступності освітнього середовища є доступні меблі. Крім цього, освітнє середовище має забезпечувати рівновагу між організованістю і різноманітністю, між можливістю займатися самостійно та з іншими учнями, практикувати наявні навички й опановувати нові.

Не менш важливим елементом доступного освітнього середовища є доступність видів діяльності, зокрема для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Такі діти швидко втомлюються та можуть проявляти агресивність, діяльність за інерцією, невпевненість тощо, якщо заплановані вихователем види діяльності є надто складними для них.

Лікувальна фізична культура (ЛФК) є одним з важливих методів терапії за допомогою фізичних вправ. Під час занять можна використовувати обладнання для стимуляції мозочка, для пацієнтів ДЦП, вертикалізатори, підвісні системи, пісочну терапію.

Використовують тренажерну бочку, яка складається з поролонової труби, вільно котиться і може використовуватись для ігор, тренування вестибулярного апарату, зміцнення м'язів черевного преса і спини та розвитку гнучкості.

Масажна доріжка. Тактильна хвиляста доріжка використовується у залі ЛФК та сенсорній кімнаті. Вигин кожного елемента повторює натуральний вигин стопи, покращуючи тактильний ефект, тренує баланс і координацію рухів, а ребриста поверхня забезпечує якісний масаж дитячим ногам. Фактурна поверхня з чітко вираженими пухирцями та об'ємними смугами стимулює нервові закінчення стопи, зміцнюючи м'язи стопи й ніг. Ходьба по даній доріжці викликає асоціації з природними фактурами: ходьба по гальці на пляжі або по садовій доріжці.

У результаті дослідження ми з'ясували, що використовують наступне сенсорне обладнання для здобувачів освіти, зокрема і з особливими потребами (табл. 1).

Таблиця 1

Сенсорне обладнання для здобувачів освіти

№ з.п.	Обладнання та інвентар	Характеристика
Для слабкозорих		
1.	М'яч для гри у шоудан	Прямокутний стіл зі стінками та воротами; м'яч жовтого кольору з пластику та шариками всередині, що надає шум. Нагадує настільний

		теніс та аерохокей. Гравці сприймають рух м'яча на слух і відбивають його (головний принцип гри не перекинути м'яч через сітку, а проштовхати його під склом)
2.	Футбольний м'яч Firestorm з брязкальцями всередині	Завдяки брязкальцям, які вшиті безпосередньо у оболонки, м'яч видає гучні звуки. Їх чутно при ударі, киданні і коченні м'яча
Для нормотипових здобувачів та з різними нозологіями		
3.	Сенсорні мішечки Монтессорі	Призначені для розвитку дрібної моторики і тактильних відчуттів. Вчать аналізувати тактильні відчуття, розвивають уяву, емоційну сферу, розширюють словниковий запас. У мішечках знаходяться різноманітні наповнювачі, можна просто мацати мішечки - це дуже приємно і корисно для маленьких пальчиків
4.	Тактильні диски	Виготовлені з каучуку, з різними фактурами і кольорами. Приємні на дотик, вони заохотять дітей розпізнавати фактури руками або ногами
5.	Експрес-скульптор	Міцна будова дощечок з пластиковими шпильками зі зворотньої сторони. Будь-який об'єкт натиснутий на шпильки залишає відбиток на іншій стороні, створюючи яскравий та креативний дизайн, що тримається допоки дощечку не перегорнути
6.	Набір Фребеля	Набір містить 14 ігрових модулів, заповнених у дерев'яні шухлядки: текстильні м'ячики; куб із кубиків; куб із брусків; кубики і призми; кубики, стовпчики і цеглинки; кольорові плоскі фігури; дерев'яні палички різної довжини і кольору; кільця і півкільця; фішки; кольорові тіла; мозаїка, шнурівка; башточки
7.	Танграм	Сім дощечок майстерності – це головоломка, яка складається з семи гральних кісток – плоских геометричних фігур, які називають тангами, що складаються у різні форми
8.	Бізіборд	Дошка, яка допоможе дитині в дослідженні побутових предметів. Розвиває логіку, дрібну моторику, уважність за методикою Монтессорі. На основі кріпляться замочки, ціпки, дзвіночки, резиночки, колесики, ручки, вимикачі, застібки
9.	Неапольська змійка	З плоскими друкованими тактильними та

		Брайлівськими літерами для слабкозорих. Призначена для вивчення літер українського алфавіту, складання складів та слів
10.	«Пазл-бол»	Сенсорна іграшка об'єднує в собі функції тактильного стимулятора і оригінального релаксанту, розробленого для швидкого зняття нервової напруги

Конструктор LEGO – найвідоміша іграшка у світі. Основні переваги від взаємодії з конструктором [3]: розвиток дрібної моторики; розвиток структурно логічного мислення; розвиток креативного мислення; розвиток уваги і терпіння, уяви.

Як облаштувати простір для інклюзивної освіти – надзвичайно актуальне питання у кожному закладі освіти. Перелік обладнання для інклюзивних класів постійно доповнюється спеціалістами Міністерства освіти й науки, адже це ще новий для української школи напрямок [1].

Актуальний перелік обладнання для інклюзивного навчання досить широкий і містить безліч навчального, корекційного, спортивного та іншого оснащення: дидактичний матеріал для інклюзивного навчання, спеціальні столи для дітей з особливими освітніми потребами, світлове обладнання для ресурсної кімнати, інформаційний стенд з інклюзивної освіти, цифрові головоломки, конструктори.

Середовище має демонструвати повагу до різних аспектів особистості дітей, бути інклюзивним. Середовище, яке стимулює інтерес, сприяє навчанню, співпраці і розвитку самостійності.

Література

1. Наказ МОН НАКАЗ від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних

класах (групах) закладів освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18>.

2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с.

3. Конструктор LEGO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/LEGO>.

Анотація. У статті визначено, що інклюзивне навчання передбачає створення рівних умов і доступу до навчання для всіх без винятку дітей. Частиною включення є розробка певної системи освітніх послуг, зокрема підбір та закупівля спеціальних товарів, серед яких є і корекційне обладнання, і створення безбар'єрного середовища в закладі освіти. Територія закладу освіти та ресурси місцевої громади також є цінними складовими для створення безпечного та інклюзивного середовища. Впровадження концепції інклюзивного навчання базується на принципах універсального дизайну.

Ключові слова: інклюзивна освіта, безбар'єрне середовище, універсальний дизайн, особливі потреби.

Abstract. The article stipulates that inclusive education involves the creation of equal conditions and access to education for all children without exception. Part of the inclusion is the development of a certain system of educational services, including the selection and purchase of special goods, including correctional equipment, and the creation of a barrier-free environment in the educational institution. The territory of the educational institution and the resources of the local community are also valuable components for creating a safe and inclusive environment. The implementation of the concept of inclusive education is based on the principles of universal design.

Keywords: inclusive education, barrier-free environment, universal design, special needs.

